

Література:

1. Алифанов С.А. Основные направления анализа лидерства / С. А. Алифанов // Вопросы психологии. – № 3, 1991. – С. 90-97.
 2. Борман Г. Менеджмент / Борман Г., Воронина Л., Федерман М. – Гамбург, 1995. – 765 с.
 3. Вейл П. Искусство менеджмента. Новые идеи для мира хаотических перемен / П. Вейл. – М., 1993. – 159 с.
 4. Гавриш И. В. Формирование теоретической готовности к инновационной деятельности как одно из условий педагогического творчества / И. В. Гавриш // Творческая самореализация личности в контексте профессионально-педагогической культуры : матер. Всерос. научн.-практ. конф. – Белгород : БелГУ, 2001. – С. 85-88.
 5. Грішнова О. А. Людський капітал: Формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2001. – 254 с.
 6. Завадський Й. С. Менеджмент : підручник / Й. С. Завадський. – Т.1. – К. : УФІМБ. – 1998. – 542 с.
 7. Іванюта С.М. Професійно-кваліфікаційна модель менеджера сільськогосподарського формування / С. М. Іванюта // Науковий вісник національного аграрного університету. – К., 2001. – № 44. – С. 30–33.
 8. Лузан П. Г. Теорія професійної підготовки спеціалістів / П. Г. Лузан, П. М. Решетнік, Н.С. Журавська. – К. : Вид-во НАУ, 2003. – 130 с.
 9. Мазнєв Г. Є. Деякі аспекти проблеми підготовки менеджерів // Ринкова трансформація економіки АПК / Г. Є. Мазнєв / Соціально-економічні проблеми розвитку села : кол. монографія у чотирьох частинах : Ч. 1. ; за ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнєва. – К. : ІАЕ, 2002. – С. 52-55.
 10. Михайлова Л. І. Економічні основи формування людського капіталу в АПК / Л. І. Михайлова. – Суми : Видавництво „Довкілля”, 2003. – 326 с.
 11. Свистун В. І. Управлінська компетентність фахівців-аграрників : сучасні тенденції та основні напрями формування / В. І. Свистун // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2005. – № 2. – С. 103–110.
 12. Шпикуляк О. Г. Менеджмент і здійснення кадрової політики аграрного підприємства / О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 23–28.
 13. Nordhaund O. Human Capital in organizations : competence, training and learning. – Oslo : Scandinavian University Press, 1993. – 278 p.
- Рецензент: д.держ.упр., професор Лозинська Т.М.*

УДК 631.173.2:631.11

ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО ПАРКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Непочатенко А.В., здобувач

Білоцерківський національний аграрний університет

У статті висвітлено сучасний стан машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств України та досліджено основні проблеми його оновлення.

In article the current state of machine-tractor park of the agricultural enterprises of Ukraine is considered. It is investigated principal causes of problems of its updating.

Постановка проблеми. Ефективного розвитку аграрного виробництва можна досягти лише на основі широкого використання нової сучасної техніки, яка дає змогу впровадити найсучасніші та перспективні технології у сільськогосподарське виробництво.

Натомість, переважна більшість технічних засобів, що знаходяться в господарствах, відпрацювали по одному і більше нормативних строків експлуатації. Високий показник зношеності машин та нестача коштів у аграрних товаровиробників на закупівлю необхідних запасних частин унеможливають виконання потрібних обсягів ремонту цієї техніки, а тому її готовність до сезонів польових робіт поступово знижується.

Низький коефіцієнт технічної готовності МТП призводить до жорстких порушень у технологічних процесах вирощування та збирання сільськогосподарських культур, що безумовно негативно позначається на урожайності, якісних характеристиках продукції та її собівартості.

Саме тому питання оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств України та дослідження пов'язаних з цим проблем є актуальним для нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з технічним забезпеченням сільськогосподарських товаровиробників у сучасних умовах господарювання, знаходять своє відображення в наукових працях таких відомих вітчизняних вчених, як: Я. К. Білоусько, В. Г. Більський, А. В. Блоха, О. Д. Витвицька, Г. М. Підлісецький, П. Т. Саблук, В. П. Ситник, В. Л. Товстопят, В. С. Шибанін та інші.

Разом з тим, слід визнати, що деякі з них залишаються не до кінця дослідженими та вивченими.

Постановка завдання – висвітлити проблеми оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств України та дослідити основні причини їх виникнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внаслідок зносу сільськогосподарські підприємства щорічно списують значну кількість старої та застарілої техніки. Так, за даними Держкомстату України у 2008-2010 роках її вибуття в сільськогосподарських підприємствах коливалось по видах техніки в межах 5,87-17,93 % від наявної її кількості. Натомість надходження техніки відбувається дуже повільними темпами. Так, у 2008-2010 роках її надходження коливалось по видах техніки в межах 0,95-10,43 % від наявної її кількості [1].

Саме за рахунок того, що надходження техніки значно менше за її вибуття, – відбувається щорічне зменшення наявної її кількості у сільськогосподарських підприємствах України. Так, за даними Держкомстату України, за останнє десятиріччя (2000-2010рр.) в сільськогосподарських підприємствах України внаслідок цього відбулось зменшення наявної кількості: тракторів – більше ніж у 2 рази; сівалок – майже у 2 рази; зернозбиральних комбайнів – у 2 рази; кукурудозбиральних комбайнів та бурякозбиральних машин – більше ніж у 3 рази, тощо (табл. 1).

Внаслідок високого ступеня зносу техніки та низьких показників її технічної готовності значна частина сільськогосподарських товаровиробників України змушена щорічно ремонтувати практично весь свій наявний машинно-тракторний парк, істотно збільшуючи при цьому витрати на його ремонтно-технічне обслуговування.

Таблиця 1

Наявність основних видів техніки в сільськогосподарських підприємствах України (на кінець року; одиниць)

Вид техніки	Рік					2010 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2008	2009	2010	
Трактори всіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини)	281650	196080	161800	153791	137757	48,91
Трактори, на яких змонтовані машини	37277	20795	15601	14741	13530	36,30
Сівалки всіх видів	131972	96970	81810	77807	72366	54,83
Зернозбиральні комбайни	65240	47150	39091	36783	32750	50,20
Кукурудзозбиральні комбайни	7874	4750	3174	2857	2548	32,36
Кормозбиральні комбайни	24939	14627	9978	8967	7841	31,44
Бурякозбиральні машини (без гичкозбиральних)	12982	8478	5774	5083	4240	32,66

Джерело: Розраховано на основі [1, с. 8-10]

Суттєво погіршує дану ситуацію фактична відсутність амортизаційного фонду техніки у переважній більшості сільськогосподарських товаровиробників України, що в підсумку не дозволяє їм у майбутньому накопичити необхідну суму власних коштів для придбання нової техніки.

Поряд з цим, вселяє оптимізм поступове підвищення останніми роками рівня рентабельності виробництва продукції сільського господарства (табл. 2). Причому позитивне значення рівня рентабельності виробництва відмічено як по продукції рослинництва так і тваринництва. Але враховуючи досить значну, порівняно з промисловістю, часову тривалість виробничого циклу сільськогосподарського виробництва, та достатньо високі показники інфляції – зменшує в цілому позитивну картину.

Таблиця 2

Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах України, (відсотків)

Показник	Рік					2010 р. +/- до 2000 р.
	2000	2005	2008	2009	2010	
Сільськогосподарська продукція - всього	-1,0	6,8	13,4	13,8	21,1	+22,1
Продукція рослинництва	30,8	7,9	19,6	16,9	26,7	-4,1
Продукція тваринництва	-33,8	5,0	0,1	5,5	7,8	+41,6

Джерело: Розраховано на основі [2, с. 54]

Купівельна спроможність аграріїв дає їм змогу витратити на придбання техніки щорічно 5-7 млрд. грн., що покриває технологічну потребу в оновленні їхнього парку машин лише на 15-20 %. Для більшості сільськогосподарських підприємств придбання сучасної та енергонасиченої техніки на сьогодні є практично не доступним [3, с. 106].

Таким чином, більшість аграрних виробників самостійно, без сторонньої допомоги та кредитів не в змозі повноцінно здійснювати оновлення свого МТП.

Що стосується розміру залучених інвестицій в основний капітал галузі сільського господарства та мисливства України, то він за період 2000-2010 років у фактичних цінах поступово збільшувався, досягши у 2010 році 12106 млн. грн, що майже у 8 разів більше показника 2001 року. Часка інвестицій в основний капітал галузі за цей проміжок часу також поступово зростала з 4,76 % – у 2001 році до 7,08 % – у 2010 році. Максимальний обсяг залучених інвестицій у галузь було зафіксоване у 2008 році – 16682 млн. грн, що становило 7,16 % від загального розміру інвестицій в основний капітал галузей країни.

До речі, за обсягами інвестицій у 2010 році галузь посіла, після галузей промисловості, транспорту та зв'язку – 3 місце. (табл. 3).

Таблиця 3

**Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності
(у фактичних цінах; млн. грн)**

Рік	Усього інвестицій в основний капітал України		У тому числі:					
			Промисловість		Діяльність транспорту та зв'язку		Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	
	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%
2001	32573	100	13651	41,91	7452	22,88	1552	4,76
2005	93096	100	35031	37,63	16887	18,14	4905	5,27
2006	125254	100	44804	35,77	20329	16,23	7190	5,74
2007	188486	100	64341	34,14	31709	16,82	9338	4,95
2008	233081	100	76618	32,87	32558	13,97	16682	7,16
2009	151777	100	57658	37,99	24555	16,18	9295	6,12
2010	171092	100	58558	34,23	29084	17,00	12106	7,08

Джерело: Розраховано на основі [2, с. 34; 4, с. 34]

Разом з тим слід відмітити, що існуючі розміри інвестицій в основний капітал сільського господарства України є вкрай замалими, для того щоб перевести аграрне виробництво країни на новий, сучасний техніко-технологічний рівень його розвитку. Цих обсягів навіть недостатньо для повноцінного кількісно-якісного оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських виробників.

Адже, за результатами проведеної експертної оцінки групи вчених ННЦ «Інститут аграрної економіки» для цього необхідно близько 300 млрд. грн. Таким чином, щоб вирішити питання оновлення МТП в сільському господарстві країни в найближчі 10 років, необхідно щорічно закуповувати технічних засобів приблизно на 28 млрд. грн [5, с.79].

Дані таблиці 4 свідчать, що світова криза у 2009-2010 роках не оминула й агропромисловий комплекс України.

Так, за останні 3 роки загальні обсяги залучених кредитів в АПК зменшилися більше ніж у 2 рази, особливо слід відмітити, що загальні обсяги пільгових кредитів за цей період зменшилися більше ніж у 10 разів. Загальні обсяги середньострокових кредитів скоротилися – більше ніж у 4 рази, довгострокових – більше ніж у 2 рази, короткострокових – майже у 2 рази.

Таблиця 4

Обсяги та структура залучених кредитів підприємствами АПК України

Вид кредиту	Рік						2010р. у % до 2008 р.
	2008		2009		2010		
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	
Кредити всього	20,1	100	5,8	100	9,70	100	48,26
в т.ч. пільгові	15,1	75,12	2,6	44,83	1,45	14,95	9,60
з них: короткострокові	10,3	51,24	4,1	70,69	6,64	68,45	64,47
в т.ч. пільгові	9,0	44,78	2,2	37,93	0,62	6,39	6,89
Середньострокові	6,54	32,54	1,15	19,83	1,41	14,53	21,56
в т.ч. пільгові	3,7	18,41	0,27	4,66	0,10	1,03	2,70
Довгострокові	3,22	16,02	0,5	8,62	1,65	17,01	46,58
в т.ч. пільгові	2,4	11,94	0,06	1,03	0,73	7,53	30,42

Джерело: Розраховано на основі: [6]

Натомість саме довгострокові та середньострокові кредити, як правило, залучаються сільськогосподарськими виробниками для придбання ними матеріально-технічних ресурсів, у тому числі на купівлю техніки. За даними Міністерства аграрної політики і продовольства за цей період часу відбулось й суттєве зменшення кількості підприємств, що залучали кредити. Так, у 2008 році залучили кредити 7,8 тис. підприємств, у 2009 році – 2,4 тис. підприємств, а у 2010 році – 2,2 тис. підприємств АПК. Слід звернути також свою увагу й на те, що у 2009 році серед всіх залучених кредитів в АПК України – 934 були пільговими, а вже у 2010 році таких кредитів було лише 59. Як свідчать офіційні дані того ж міністерства відсоткові ставки, під які підприємства залучали кредитні ресурси у 2009 році коливались в межах 16,5-39 %, у 2010 році – в межах 15-38%. При цьому, в середньому на 1 підприємство, що отримало кредит припадало: у 2008 році 2 576 923 грн; у 2009 році 2 844 532 грн; у 2010 році 4 334 227 грн залучених кредитних ресурсів. Тобто за період 2008-2010 років відбулось поступове збільшення цього показника майже у 2 рази, що є безумовно позитивним чинником [6].

На міжнародній виставці сільськогосподарської техніки «Агро форум 2010», генеральний фінансовий партнер заходу АТ «Райфайзен банк Аваль» пропонував для сільськогосподарських товаровиробників кредити як на придбання техніки, так і на поповнення їх обігових коштів на наступних умовах: для придбання техніки в рамках партнерських програм під 18 % річних, поза партнерських програм – 20 % річних плюс 0,99 % разова комісія банку; поповнення обігових коштів для партнерів – 18 % річних, для не партнерів 18,5-19 % річних плюс 0,99 % разова комісія банку. При цьому основним партнером на виставці виступив «Украгролізинг» [7, с. 41].

Прес-служба Міністерства аграрної політики та продовольства на сторінках урядового порталу повідомляє, що загальний розмір залучених кредитів аграрним сектором економіки у 2011 році склав 15 млрд. грн, що є безумовним свідченням позитивної динаміки [8].

Висновки. Виходячи з вищенаведеного можна зробити висновки, що основними причинами низького рівня оновлення МТП сільськогосподарських підприємств України є:

- висока вартість техніки, машин і знарядь та диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію;
- фактична відсутність амортизаційного фонду техніки у переважній більшості сільськогосподарських товаровиробників;
- нестача власних ресурсів для придбання нової техніки внаслідок низької рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції;
- недостатній розмір інвестицій в основний капітал сільськогосподарських підприємств для проведення повноцінного кількісно-якісного оновлення МТП;
- суттєве зменшення останніми роками обсягів кредитування сільськогосподарських товаровиробників, особливо пільгового. Збільшення вартості кредитних ресурсів.

Отже, для ефективного вирішення питання оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств України необхідно створити сприятливі умови для збільшення розмірів залучених інвестицій в основний капітал галузі та розробити ефективний механізм здешевлення кредитних ресурсів для аграріїв.

Література:

1. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2010 році: стат. бюл. – К.: Держкомстат, 2011. – 52 с.
2. Сільське господарство України за 2010 рік: стат. зб. – К.: Державна служба статистики, 2011. – С. 54.
3. Вітвицька О.Д. Розвиток ринку сільськогосподарської техніки / О. Д. Вітвицька, М. С. Доценко, // Економіка АПК. – 2010. – №10. – С. 103-108.
4. Сільське господарство України за 2008 рік: стат. зб. – К.: Державна служба статистики, 2008. – С. 34.
5. Іванишин В. В. Розвиток та функціонування ринку технічних засобів для сільського господарства України / Іванишин В.В. // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С.78-82.
6. Підсумки роботи агропромислового комплексу у 2008-2010 роках [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>
7. Ясеневський В. Сільськогосподарська техніка на міжнародній виставці «Агрофорум 2010» / В. Ясеневський, Н. Ковпак // Техніка і технології АПК. – 2011. – № 1. – С. 41-43.
8. Урядовий портал від 13.03.12 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

Рецензент: д.е.н., професор Губенко В.І.